

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN EVLİLİK VE AİLEYİ ANLAMLANDIRMA BİÇİMLERİ: KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

Elif BAŞ¹

Emine CENGİZ²

Özet

Ailedeki yaşam döngüsünün başlangıç noktalarından biri olan ve bireyin hayatını önemli ölçüde etkileyen evlilik, geleneksel toplumlarda görüldüğü gibi modern toplumlarda da en önemli toplumsal kurumlar ve temel sosyal sistemlerden birini oluşturmaktadır. Evlenme, farklı cinsten olan iki kişinin birlikte yaşamalarını sağlayan bir çeşit toplumsal anlaşmadır.

Bu çalışmanın amacı, üniversite öğrencilerin aile ve evliliğe yönelik düşüncelerini anlamaya ve açıklamaya çalışmaktır. Araştırmanın amacına yönelik olarak, Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde son sınıfta öğrenim gören kadın ve erkek öğrencileri ile mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Veri toplama aşamasında nitel bir uygulama olan derinlemesine görüşme tekniğinden faydalanılmış, verilerin değerlendirilmesinde ve yorumlanmasında ise betimsel analiz tekniğine başvurulmuştur. Elde edilen bulgulardan yola çıkarak üniversite öğrencilerinin aile ve evlilik konusunda gelenekselci bir bakış açısına sahip oldukları, söz konusu durumun kadın ve erkek öğrenciler arasında büyük farklılık göstermediği gözlemlenmiştir. Üniversite öğrencileri günümüzde hala ailenin ve evliliğin önemli olduğunu dile getirmişlerdir. Evlilikte kadın ve erkeğin toplumsal cinsiyet rollerini yerine getirmeleri gerektiği düşüncesi kabul görmektedir. Sosyolojik olarak yaklaşıldığında toplumsal baskı yüzünden öğrencilerin evliliğe büyük bir anlam yükledikleri sonucuna ulaşılmıştır. Evlilik kurumunun eşler arasında bir imza ile sınırlandırmak yerine bazı anlam ve değerleri taşıması bakımından da evliliğe karşı olumlu bir tutum sergiledikleri görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Üniversite öğrencileri, toplumsal kurum, evlilik, aile.

Abstract

The marriage, which gives the continuity of family unity, is defined in different ways by social scientists. But it can be described as the most common expression of two people in modern societies based on civil law. Marriage, which is the starting point of the life cycle in the family and which has an important impact on the individual's life, is one of the important social institutions and basic social systems of modern societies as well as of traditional societies.

The overall aim of this study is to understand the feelings and thoughts of university students towards marriage and family. For the purpose of there search, interviews were held with the male and female students studying at the last grade in Karadeniz Technical University. The research has benefited from the in-depth interview

¹ Öğr. Gör., Karadeniz Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, elifbas@ktu.edu.tr

² Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji ABD, Yüksek Lisans Öğrencisi, emine19cengiz61@gmail.com

technique, which is a qualitative practice in the data collection phase, in the evaluation and interpretation of the data, descriptive analysis method was applied. The social change that has taken place from the findings of the field data has affected the views and thoughts of university students about marriage institution and family. It has been observed that students have a traditional point of view about marriage and family, and that the situation does not differ greatly between male and female students. University students still think that marriage is important today and they have the opinion that their working lives can be stretched with marriage. But sociologically, when asked this question, it is actually the result of social pressure that students have a great sense of marriage. It is seen that the marriage institution has a positive attitude towards marriage in terms of carrying some meanings and values instead of restricting it with a signature among the spouses.

Keywords: university students, social institution, marriage, family

GİRİŞ

Toplumun temel taşı olarak görülen aile, toplumsal değerlerinde kuşaklara aktarılmasında önemli bir role sahiptir. Genç kesim için de aile, huzurun, güvenin, mutluluğun kaynağı ve en önemli sosyalizasyon araçlarından biridir. Günümüz toplumlarında toplumsal değişimin etkisiyle aileye ve evliliğe yüklenen anlamlar farklılaşmıştır. Geleneksel anlamda geniş ve çekirdek olarak ikiye ayrılan aile, toplumsal değişimler sonucunda çeşitlenmiştir. Tek ebeveynli aileler, eşcinsel aileler, birlikte yaşamalar, aileye alternatif türler olarak ortaya çıkan yaşam biçimleri arasındadır. Bir yandan modernleşmenin aileyi olumsuz olarak etkilediği ailenin parçalanmasına yol açtığı görüşleri hakim iken, diğer yandan ise ailede görülen bu değişimin ailenin kabuk değiştirdiğine, ailenin çözülmediğine aksine dönüşüm yaşadığına dair düşünceler mevcuttur.

En eski ve en temel kurumlar arasında yer alan aile hakkında çeşitli tanımlar ve araştırmalar ortaya konulmuştur. Ailenin büyüklüğü, yapısı, işlevleri, iç işleyişi, düzenleniş biçimleri, egemenlik ilişkileri ve iktidar şebekesi içindeki pozisyonuna diğer öğelerle nasıl eklemlendiğine bağlı olarak değişmektedir. Böylece geçerli tek bir aile tanımı ya da formu ortaya koymak mümkün değildir (Aytaç, 2015: 41). Tek bir aile tipi yerine farklı aile tiplerinin de bulunduğunu ve bunların sınıf, toplumsal cinsiyet ve yaş gibi faktörlerin diğer aile türlerinin oluşmasında etkilerinin de fazla olduğu belirtilmiştir (Gittins, 2011: 15). Sayın'a göre (1990: 2) aile, biyolojik ilişkiler sonucu insan türünün devamını sağlayan, toplumsallaşma sürecinin ilk ortaya çıktığı, karşılıklı ilişkilerin belirli kurallara bağlandığı, o güne dek toplumda oluşturulmuş özdeksel ve tinsel zenginlikleri kuşaktan kuşağa aktaran, biyolojik, psikolojik, ekonomik, toplumsal, hukuksal vb. yönleri bulunan toplumsal birimdir. Murdock'a göre ise aile, birlikte oturan iki cinsten yetişkinlerden en azından ikisinin

toplumda kabul gören cinsel ilişkiler içinde olduğu ve bu “evli” çiftin kendilerinin ya da evlat edinilmiş bir veya birkaç çocuğun bulunduğu sosyal birimdir (Aktaran Erdentuğ, 1985: 167). Aile kavramı, insanlık tarihinin başlangıcından itibaren zamana, yaşanan toplumun kültürel yapısına göre değişerek varlığını sürdürmüş bir kavramdır. Evlilik birliğinin kurulması açısından toplumda aile önemli bir yere sahiptir. Evlilik de içinde bulunduğu kültüre ve topluma göre farklı değerler kazanmaktadır. Bu bağlamda evlilik ve aile kavramları çalışmanın temel konusunu oluşturmaktadır.

Emiroğlu ve Aydın (2003: 293-294)’a göre evlilik temelde aile olarak tanımlanan birimi oluşturmak ve türün üremesini düzenli, toplumca kabul edilebilir olan ve onaylanan ve çatışmaya yol açmayan bir biçimde temin etmeye yarayan iki karşı cins arasında kurulan cinsel ve iktisadi birliktir. Ancak evlilik, iki karşı cins mensup bireyleri bir araya getiren bir düzenleme olmanın çok ötesinde geniş bir akraba ve arkadaşlar grubuna dek yayılan bir ilişkiler ağını da etkilemekte ve genellikle yeni toplumsal ağlar yaratmaktadır. Evlilik denildiği zaman herkesin aklında çağrışım yapan bir tanım vardır. Türk sistemine göre evlilik, gelinin damadın hane halkına dahil oluşuyla yeni bir aile oluşturulması şeklinde tanımlanır (Duben&Behar, 2014). Evliliğin gelinin kocasının hanesine dahil olması şeklinde tanımlar. Evlilik, aileler gerçekleştiğini görsün diye yaşanan bir zorunluluk olduğu sürece bu mekanizma, karar alma sürecinin önemine işaret eder (Delaney, 2017). Gökçe’ye göre ise (1990: 385-386) evlilik; “esas itibarıyla toplum tarafından onanan kadın ve erkek, ya da kadınlar ve erkekler arasında yaratılan bir ilişki türünü karakterize etmektedir ve aileyi oluşturan toplumsal ilişkileri belirli kalıplar içine yerleştiren bir sözleşmedir”. Evlilik yoluyla bireyler aileler kurmakta, neslini sürdürmekte, çocuklar yetiştirmekte ve sosyalleşmektedir. Evlilik birey için duygusal paylaşımlar, cinsel yaşantılar, mal paylaşımı, miras gibi bireysel ve sosyal pek çok hakkı yasalarla güvence altına almaktadır.

Aile ve evlilik konusunun yanında çalışmada gençlere yer verilmesi gençliğin, ekonomik işgücünü, beyin gücünü, toplumsal değişimin aktörü ve ulusal mirası, geleceğe taşıyabilen kişiler olmasıdır. Bayhan'a göre üniversite gençliği 18-24 yaş grubunu oluşturan, formel eğitim-öğretimin son evresinde öğrenim gören, araştırmacı ve sorgulayıcı, bilimsel zihniyet kazanan, kendilerine has bir gençlik kültürü oluşturan, toplumun önderleri olacak kesime karşılık gelir (Bayhan, 2013: 136). Çalışmada gençlere yer verilmesi hem toplumu yansıması hem de temsil etmesi bakımından önemlidir. Türkiye'nin toplumsal yapısı değişime ve dönüşüme paralel olarak hem bireyci hem de geleneksel kültür özelliğini yansıtmaktadır. Bu bağlamda hem modern hem de geleneksel kültürü bir arada yaşayan toplumda gençlerin aile

ve evliliğe yönelik düşüncelerinin hangi doğrultuda olduğu saptanmaya çalışılmıştır. Çalışmada kadın ve erkek öğrencilerin aile ve evliliğe ilişkin görüşlerinin geleneksel düşünce yapısıyla örtüşüp örtüşmediği; kadın ve erkek öğrencilerin bu konulardaki görüş farklılıklarının olup olmadığı; gençlerin toplumsal değerleri ile aile ve evliliğe ilişkin tutumlarında bir ilişkinin olup olmadığı ortaya konmaya çalışılmıştır.

Çalışmada feminist kuramdan faydalanılmıştır. Latince kadın anlamına gelen femine sözcüğünden türetilen feminizm Fransızca'ya 1837'den sonra, İngilizce'ye ise 1890'larda womanism (kadıncılık) ismini alarak girmiştir (Sevim, 2005: 7). Feminizm cinsiyetçiliği, cinsiyetçi sömürüyü ve baskıyı sona erdirmeyi amaçlayan bir harekettir (Hooks, 2014: 12). Feminist kuramın temel paradigmaları arasında toplumsal cinsiyet, ataerkillik ve özel/kamusal alan gibi kavramlar yer almaktadır. Kadına yönelik ayrımcılığa, baskıya ve cinsiyetçiliğe karşı duran feminist yazımda ikincil konumda olan kadınların erkekler karşısında sosyal, siyasal ve ekonomik alanlarda güçlendirilmesi gerekmektedir. Arat'a (2017: 34) göre geleneksel cinsiyetçi ayrımcı siyasal ideoloji kadını, özel alana, doğal alana ait bir varlık olarak örmeyi sürdürmektedir. Böylece kamusal-özel alan ayrımı, dişi-erkek ayrımının bir başka biçimi olmaktadır.

Hartmann (2006) ataerkilliği, erkeklerin kadınlar üzerinde tahakküm kurmalarını sağlayan hiyerarşik ilişkiler ve maddi temele dayanan bir alan olarak tanımlamaktadır. Ataerkil sistemde erkekler hem ev içinde hem de ücretli işlerde çalışan kadını denetimi altına almaktadır. Çünkü ataerkil sistem toplum içinde oluşan sosyal ilişkilerde erkeğe üstünlük tanıyarak, erkeğin daha güçlü olduğunu kabul eder (Walby, 2016). Feminist kuramın, toplumsal cinsiyetin sosyal örgütlenmesi ve onun ürettiği cinsel eşitsizlikleri anlamak için sosyolojik araçları kullanmadan önce, geleneksel sosyolojinin kullandığı toplumsal hayatın temel haritasını yeniden çizmeleri gerekiyordu. Bu harita, toplumsal cinsiyeti ve cinsel eşitsizliği toplumsal hayatın kenarlarına yerleştirmişti. Toplumun geleneksel haritalanması, toplumsal hayatın birbirinden farklı iki alanını tarif etmekteydi. Buna göre kamusal alan, ücretli iş, piyasa, devlet ve politikadan oluşan erkek etkinliğinin alanı olarak görülmekteydi. Özel ya da aile içi alan ise çocuk yetiştirme ve diğer aile üyelerinin bakımıyla görevlendirilmiş kadınların alanı olarak düşünülmekteydi. Bu şemaya göre erkekler her iki alanda yaşarken, kadınlar sadece özel alana, eş ve anne olarak görevlerine ve üremeyi sağlayan biyolojilerine gönderme yaparak anlaşılabilir (Bilton ve vd., 2008: 488-89). Feminist yaklaşım, işbölümünün biyolojik temelleri bulunduğu yolundaki savları, toplumda doğal ya da kaçınılmaz hiçbir görev paylaşımı olmadığını ileri sürerek, keskin biçimde

eleştirmektedir. Kadınları meslek edinmekten alıkoyan herhangi bir biyolojik temel yoktur; insanlar kendilerinden kültürel olarak beklenen rollere göre toplumsallaştırılırlar (Giddens, 2013: 516). Ataerkil toplumsal yapıda görülen işbölümü ve bu işbölümünde kadın ve erkeğe yüklenen roller kadının hayatının ikincil konuma gelmesinde temel etkenler arasındadır. Çünkü feminist kuramda kadınların işgücüne sınırlı katılımına ve toplumsal cinsiyete dayalı işbölümüne vurgu yapılmaktadır. Cinsiyete dayalı işbölümünde kadın ev içi işlerden sorumlu iken, erkek ise ev dışındaki işlerle meşgul olmaktadır. Kısacası çocuk bakımı ve ev işleri kadının göreviyken, evin geçimini sağlayanlar ise erkeklerdir.

4. Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırma, Karadeniz Teknik Üniversitesi son sınıf öğrencilerinin aileye, evliliğe, çalışma yaşamına, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin görüşlerini ortaya sermek amacıyla yapılmıştır. Bu amaç doğrultusunda, araştırmada yorumsamacı paradigmadan faydalanılmıştır. Yorumsamacı yaklaşımda çalışılan olay ve olgular kendi ortamları içinde incelenmekte ve araştırmacı bu olay ve olguları ayrıntılı biçimde ve derinlemesine açıklamaya ve yorumlamaya çalışmaktadır. Çünkü sosyal bilimlerde tek bir “gerçeklik” ya da tek bir “doğru” yoktur. Bunun yerine çoklu gerçeklikler, farklı ve çeşitli algılara yer vardır (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 34).

Araştırmanın örneklemini Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde lisans öğrenimine devam eden ve çeşitli fakültelerinde okuyan son sınıf öğrencilerden oluşmaktadır. Araştırmanın evrenini, 2016-2017 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde okuyan son sınıf öğrencileri oluşturmuştur. Altı kadın ve altı erkek öğrenci ile yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Nitel araştırma yöntemleri kullanılarak veriler elde edilmiş, elde edilen veriler betimsel analiz tekniğiyle yorumlanmıştır. Bu tür analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde sunmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 159). Analiz sürecinde kadınlar K1, K2, K3, K4, K5, K6 erkekler ise E1, E2, E3, E4, E5, E6 şeklinde kodlanmıştır. Görüşmelerden elde edilen bulgular yedi başlık altında değerlendirilmiştir. Çalışma, evliliğin anlamı, evlilikten beklentiler, evliliğin bağlı olduğu koşullar, evlenilecek kişide aranan özellikler, iş yaşamına bakış, toplumsal cinsiyet rolleri ve evlilik öncesi cinsel birlikteliğe ilişkin görüşleri olmak üzere toplam yedi kategoriye ayrılmış ve elde edilen veriler değerlendirilmiştir.

5. Araştırma Bulguları ve Veri Analizi

5.1. Evliliğin Anlamı

Araştırmada görüşülen gençlere göre evlilik; yuva kurmak, yeni bir hayatı paylaşmak, mutlu ve bir birliktelik şeklinde tanımlanmaktadır. Aynı zaman da evlilik gençlere huzur, mutluluk ve çocuk fikrini çağrıştırmaktadır. Özellikle evliliği, çocuk yapmak için bir araç olarak gördüklerini belirtmişlerdir. Evlilik fikri erkekler için daha çok huzur, düzen ve sorumluluk kavramlarını çağrıştıran; kadınlarda ise hayatı paylaşmak, bir olmak, sevgi ve her anlamda birbirine destek olmak gibi anlamlar taşımaktadır. Kadın ve erkeklerin evlilik tanımlamalarında benzer istekler, toplum tarafından evliliğe atfedilen değerler ve yine toplumun evlilikten beklentileriyle uyuşan tanımlamalarla karşılaşmıştır.

“Evlilik, iki insanın hayatını tamamıyla her anlamda beraber yaşamasıdır. Gerek maddi gerekse manevi her anlamda hayatını birleştirmesidir. Zorlukları beraber aşması beraber mutlu olması her şeyi beraber yaşayıp, hep bir olmaktır, evlilik. (K3)

Huzurlu bir hayat, mutlu olmak ve hayatımızı güzel bir şekilde sürdürmek için yapılan bir birlikteliktir. Evlilik benim için yeni bir yuva kurmak ve çocuk demek yani şöyle söyleyeyim ben çocuk yapmak istemezsem evlenmem.(E2)

Sevdiğim adam ile bir çatıyı paylaşma, aynı anahtar ile kapıyı açmak, hayatın bütün sorumluluklarını paylaşma, anne olmak ve özgürlüğe kavuşmaktır (K6)...”

Evlilik, huzur, mutluluk çocuk bunlardır. Aile ortamı sıcak ortam bunların ardından da huzur, hayata tutunma, çalışma, tempo, sorumluluk sahibi olma, sadece kendin için değil hayatındaki insanlar için de bir şeyler yapmak ve artık bir düzen kurmak demektir. (E4)

Yalnız kalmamak, mutlu bir yuva kurmak, hayatı paylaşmak gibi nedenler katılımcılar için evliliğin temel sebepleri arasında yer almaktadır. Bunun yanında önem verilen başka bir konu ise gençler, evliliği cinselliği meşrulaştıran bir araç olarak görmektedirler. Bütün bu sayılan etkenlerin yanında evlilik, kültürün bir ürünü olarak ortaya çıkmakta ve gençler arasında kabul görmektedir.

“...Benim için cinsellikten dolayı ya da geleneklerden dolayı önemli değil, benim için yapısı gereği evlilik önemlidir. Yani aile olabilmek için, hayatı paylaşmak için, bir düzen kurmak için evliliğin önemli olduğunu düşünüyorum ama sadece iki kişiyi birbirine bağlayan bir imza olmamalıdır bazı anlam ve değerleri taşımalıdır bu sebepten önemlidir (K3)

Evlilikten kastımız resmi olarak, kağıt üzerine bazı şeylerin dökülmesi gibi algılanıyor. Bu benim için önemli mi diye sorarsanız, benim için değil fakat toplum için gerçekten önemli çünkü bunun dışındaki bir hareket topluma karşı, otoriteye karşı bir başkaldırma olarak algılandığı için benim için o kadar önemli olmasa da toplum için önemli olduğundan dolayı yani bu baskıdan dolayı önemli. Aslında evlilik için toplum baskısı diyebilirim yani toplum herhangi biriyle evlenmeden hayatımı sürdürmeye olumlu bakılacak olsa öyle sürdürürüm (E1)

Evlilik, ille kağıt üzerinde önemli değil bence yani olmak zorunda değil. İki insan anlaşabiliyorsa, birbirini seviyorsa ille de kağıt üzerinde bir imza değildir. Bu demek değil ki evlilik önemli değil, evlilik önemli ama bir imzaya sığdırılmayacak kadar önemli bence (K4)

Gençlerin evliliğe nasıl bir anlam attiklerini öğrenmek istediğimizde bazı katılımcıların evliliğin yeni bir başlangıç, sorumluluk, cinsel beraberlik, neslin devamı, düzen kurmak, yalnız kalmamak, hayatı paylaşmak ve aile olmak için önemli olduğunu vurgularken; diğer katılımcılar ise evliliğin sadece kağıt üzerinde olduğunu sadece toplum baskısı yüzünden önemli olduğunu belirtmişlerdir. Yine bu düşünceden yola çıkılacak olursa gençlerin çoğu evlilik kavramını sorgularken aslında bu olgunun içinin boş mu yoksa gerçekten birçok değere sahip, içinde birçok değeri taşıyan bir kavram mı olduğunu sorgulama yoluna gitmişler ve bunun sonucunda gençlerin çoğu evliliğin toplumun dayatması, zoraki bir resmiyet olduğunu ifade etmişlerdir. Evlilik katılımcılar için modern zamanın etkisiyle eskisi kadar büyük anlamlar taşımamakta, resmi bir evraktan ibaret görülmektedir.

Trabzon'da yapılan diğer bir çalışmada (Yavuz, 2015) kadınların ailenin reisi olarak erkekleri görmesi, çalışmamızda erkek öğrenciler tarafından da bu düşüncenin benimsendiğini ortaya koymaktadır. Evliliğin önemini aile reisliğiyle açıklayan erkek öğrenci, geleneksel düşüncenin yapı taşlarından biri olarak kabul edilen bu kavramı kullanarak yeniden üretmeye devam etmektedir. Sancar'a (2013: 63) göre, Türkiye'de çalışmak ve erkek olmak arasında sıkı bir ilişki bulunmaktadır. Çünkü erkeği inşa eden en önemli stratejilerin başında bir işte çalışıyor olmak yer alır. Erkekler otorite sahibi olmak için ailenin geçimini sağladıklarında, ailenin "reis"i olunca toplumda saygın bir statü elde ederler.

Tabii ki önemlidir. Evlenmeden de bazı şeyler yaşanabilir ama evlilik aslında bunlara temel oluşturur, toplumumuzda evlenmeden oluşan bu tarz beraberlikleri pek

onaylamıyor, bana göre de evliliğin önemi büyüktür. Bir evi geçindirmek aile reisliği yapmak bunlarda evlilik için önemli kavramlardır (E3)

5. 2. Evlilikten Beklentiler

Evliliğe atfedilen değer karşısında, yapılan tanımların yanında gençlerin evlilik kurumundan beklentilerine, nasıl bir aile yaşantısı istediklerine bakıldığında kadın erkek fark etmeksizin verilen cevaplar arasında ilk sırada sevgi ve saygı yer almaktadır. Sevgi, saygı olmadan ideal bir evliliğin olmayacağı, evlilikten beklentilerinde bunların ilk sıralarda yer alması gerektiği belirtilmiştir.

Kadının ve erkeğin görüşleri evliliğin iki yüzünü oluşturmaktadır. Çünkü ikisinin de kişisel ilişkileri ve toplum tarafından oluşturulan rolleri öznel deneyimlerle çeşitlenmektedir (Bernard, 1972). Bu sebeple evlilik denildiği zaman klasik cevaplar arasında yer alan "huzur" ve "huzurlu bir yuva" beklentisi kadın ve erkek katılımcılarda farklı anlamlandırılmaktadır. Çalışmada evlilikteki huzur kavramının kadın ve erkek öğrenciler için farklı anlamlara geldiğini, huzurun tanımının cinsiyet bazında değişkenlik gösterdiğini belirtebiliriz. Huzur, kadın katılımcılar için anlaşmak, paylaşmak, her zaman bir ve beraber olmak, birbirine destek olmak gibi anlamları taşıırken; erkek katılımcılarda ise huzur kavramı daha çok çocuk sahibi olmak, eve geldiğinde yemek masasının hazır olması, eşinin ona bağlı olması gibi anlamları ifade ederek geleneksel değerlerle örtüştüğünü ifade edebiliriz. Kadınlar evlilikte daha çok onları destekleyecek, fikirlerine saygılı olacak ve anlayışlı bir beraberliği huzur olarak tanımlarken, kavram kadınlar için daha duygusal anlamlar taşımaktadır ve böylece erkeklerde ki huzur daha çok kadından beklenen roller çerçevesinde şekillenmiştir. Kadını bir ev ortamında yemek yapmak ve çocuk bakımı rolüyle özdeşleştirerek bunların erkeğe verdiği rahatlığı huzur olarak nitelendirme söz konusudur.

Kadınlar için bu faktörlere ek olarak evlilikten beklentiler arasında evleneceği kişiye güvenmek, mutlu olmak, sevgi, anlaşmak, paylaşmak, her zaman bir ve beraber olmak, birbirini dinlemek, görüşlerine fikirlerine saygılı olunması, her konuda destek olmak gibi etkenler de yer almaktadır. Erkeklerin ise evlilikten beklentileri arasında, mutlu bir yuva, güven, namuslu bir eş, uyumlu bir beraberlik, geçimini sağlayacak düzeyde para ve çocuk sahibi olmak fikrinin bulunduğu görülmektedir.

“En başta saygı. Çünkü evliliğin her iki taraf için de sorumlulukları var. Bunlara saygı daha sonra ise sevgi geliyor. Yani kısacası her iki tarafta birbirini sevmeli ve saygı duymalıdır (K1)

Tabi ki eşimle aramda sevgi ve saygı olmasını isterim. Yani sadece saygı ile yürümez ama sonuçta dönüp dolaştığımız da yine aynı yatağa giriyorsunuz. Sevgisiz aynı yatağa giremezsiniz bu anlamda sevgi ve saygı diyebilirim (E1)

Coward 150 kadınla yürüttüğü çalışmasında aileyle ilgili geleneksel beklentilerin ve kadınların rollerinin büyük ölçüde aynı kaldığını belirtmiştir (Coward, 1995: 17). Katılımcıların verdiği cevaplar Coward'ın düşüncelerini desteklemektedir. Kadınların "sıcak aile ortamının" kurucuları (Üstün&Bora, 2005) olduğuna ilişkin ifadelerin yanında mutlu yuvaya sahip olmak tanımlamaları da bu düşünceyi pekiştirmektedir.

Evleneceğim kişi ile bir ömür saygı ve sevgi çerçevesinde yaşam sürmek, çocuk çocuğa kavuşup, sıcak bir yuvaya sahip olmak. Evlilikten beklentim, eşim ile huzurlu olmak, sürekli arkamda duran, her daim güvenebileceğim, ortak kararlar alacağımız saygıyı yitirmeden bir yaşam sürmektir (K6)

Evlilikten beklentim, huzur olsun evliliğimizde. Huzur, mesela işten geldikten sonra yemeğin hazır, eşin çocukların masada seni bekliyor. Benim için huzur budur. . Başka beklentilerim ise hep bir arada olmak, huzurlu ve mutlu olmak, çocuklarımızla geçireceğimiz mutlu bir yuva sürdürmek, bunlar önemli şeyler (E6)

Erkek öğrenciler tarafından evlenecekleri kadına ilişkin başka bir kategori, namus, aileye bağlılık ve güven kavramlarıyla çerçevelenen bir alanı oluşturmaktadır. Hem kadın hem de erkek öğrenciler arasında kadınlığı bu çerçevede tanımlayan katılımcılar bulunmaktadır. Evleneceği kadının namuslu olmasına vurgu yapan erkek öğrenciler anlatılarında bu noktaya dikkat ederken, benzer söylemler başka çalışmalarda da yer almıştır (Üstün& Bora, 2005).

Öncelikle evleneceğim kişinin namuslu olması gerekiyor. Aramızda bir saygı olması, beni sevmesi lazım. Daha sonra evleneceğim kadına güvenmem lazım. Tabi mutluluk en önemli şey ama mutlu olmak için de bir miktar paran olması gerekiyor, bir işinin olması gerekiyor. Bunlar olduktan sonra bir de çocuk yani evlilik dediğin zaman çocuk mutlaka olmalıdır (E5)

5. 3. Evlilik Kararının Bağlı Olduğu Koşullar

Gençlerin evlenme kararının hangi koşullara bağlı olduğu, evlilik kararı hangi şartlar sağlandığında bu fikre hazır olacakları incelendiğinde ilk koşulun doğru kişiyi bulmak ve onu gerçek anlamda tanımak olduğu ifade edilmiştir. Erkekler evlilik kararını vermeden önce, evleneceği kişiyi sevmek, okulu bitirmek, bir iş sahibi olmak, belli bir düzeyde para

biriktirmek, uygun ortamın sağlanması ve aile onayı gibi faktörleri sıralarken; kadınlar için öncelikle okulun bitmesi, iş bulmak, para biriktirmek, kariyer yapmak ve iş bulduktan sonra belirli bir süre ailesine destek olma ve onlara bakma isteği tüm kadın katılımcıların ortak görüşünü oluşturmaktadır. Gençlerin eş seçimi konusunda daha dikkatli, daha titiz davrandıkları, evlenecekleri kişiyi bulmadan önce “kendi ayakları üzerinde” durmaları gerektiği düşüncesi yaygınlık göstermiştir.

Okulun bitmesi, askerliğin bitmesi, elinde bir meslek olması, para kazanmak yani ev geçindirecek düzeye gelmek. Ama kesinlikle mesleğinin olması gerekiyor. Bunlar kesinlikle şarttır zaten bunlar olmasa evlilik de olacağını sanmıyorum. Daha sonra ailemin görüşü benim için çok önemli yani annemin de o kızı istemesi lazım (E3)

Evleneceğim kişiyi, doğru kişiyi bulmak. Bunu anlamak için de onu tanımam gerekiyor. Karakteri mutlu bir evlilik için uygun mu yani o kişiden iyi bir eş iyi bir baba olur mu, evlilik sorumluluğunu alabilir mi, bunları öğrenmem gerekiyor. Bunları belirledikten sonra bu kararı verebilirim (K6)

...öncelikle evlenmem için kesinlikle bir işimin olması gerekiyor evimi ailemi geçindirebilecek bir konumda olmam gerekiyor ki bu kararı verebileyim. Daha sonra sevgi çok önemli bir etken, öncelikle sevmem gerekiyor ve daha sonra tabii ki para gerekli. Her şey para değil ama parasız da olmuyor (E4)

Öncelikle okulumun bitmesi, daha sonra bir iş, belki de ondan önce bir yüksek lisans. Öncelikle evlenmem için bu koşulların sağlanması gerekiyor. İşimi bulduktan sonra direk evlenmek değil de bir süre aileme bakmak onlara yardım etmek istiyorum. Daha sonra evlenmeyi düşünebilirim (K1)

Demez'e (2005: 56) göre, ataerkil erkek ilkesel olarak parayı temin eden ve ailenin devamını sağlayan kişi olma gerçeği ile açıklanır. Evlenecek erkeğin para kazanması ve iş sahibi olması ataerkil düzende erkeğe yüklenen rollerin başında bulunmaktadır. Sancar' a (2013) göre ise erkeğin işsiz kalması güven kaybının yanında, erkeklik kaybıyla eş değer görülür. Askerlik ise bir diğer önemli kriteri oluşturmaktadır. Selek'in *Sürüne Sürüne Erkek Olmak* (2014) eserinde belirttiği gibi askerlik, iş ve evlenme ruhsatı anlamına gelmektedir. Çünkü askerlik erkekliğin ayrılmaz parçalarından birini oluşturmaktadır. Sünnet olmak, askere gitmek, iş bulmak sonrasında erkekler evlenmeye zorlanır (Yavuz, 2014: 124). Trabzon'da yapılan bu çalışmada evliliğin gerçekleşebilmesi için özellikle erkeklerin belli imtihanları vermeleri gerekmektedir. Ne zaman evleneceksin sorusu, Demokles Kılıcı gibi erkeklerin başında sallanır durur.

Geleneksel değerlerin hüküm sürdüğü Türkiye’de aile ve evlilik konusunda erkek egemen görüşün katılımcılar tarafından devam ettirildiği öne sürülebilir. Aile içerisinde eve ekmek getiren kişinin erkek olması toplumsal cinsiyet rollerinin kadın ve erkekler tarafından yeniden üretildiğinin bir göstergesi olarak da okunabilir.

5. 4. Evlenilecek Kişide Aranılan Özellikler

Araştırmada erkek öğrencilerin evlenecekleri kişide biyolojik kriterleri güzelliği, dış görünüşü daha fazla önemsedikleri, kız öğrencilerin ise, sosyal ve psikolojik kriterler olarak ortak değer ve ahlak anlayışına sahip olmayı ve sorumluluk sahibi olmayı daha fazla önemsedikleri gözlenmiştir.

Gençlere evliliğe atfettikleri değerlerin ardından, evleneceği kişilerde aradıkları özelliklerin neler olduğu sorusu yöneltilmiştir. Erkekler öncelikle; iyi niyetli, saygılı, ahlaklı, güvenilir, dürüst, yardımsever, namuslu ve iyi bir aile terbiyesi almış olması gibi özellikler sıralamıştır. Kadınların aradıkları kriterler ise erkeklerden çok daha farklı olarak daha duygusal anlamlar taşımaktadır. Kadın katılımcıların aradıkları özellikler, güvenilir olması, değer vermesi, sorumluluk sahibi olması, her konuda destekleyici olması, anlayışlı, sabırlı ve olgun olması şeklinde sıralanabilir. Elde edilen bulgulara göre, araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin, eş seçme tercihlerinde yer verdikleri özellikler sırasıyla eş tarafından sevilme, dürüst, güvenilir, sadık, saygılı, sorumluluk sahibi, güzel olma şeklinde izlendiği görülmüştür. Bunun bazı araştırma bulgularıyla da paralellik taşıdığı gözlenmiştir (Yıldırım, 2007).

Özellikle erkek katılımcıların dış görünüşe daha fazla önem vermeleri Berger’in (2009: 47) “Erkekler davrandıkları gibi kadınlarsa göründükleri gibidirler. Erkekler kadınları seyrederek, kadınlarsa seyredilişlerini seyrederek” ifadesine karşılık gelmektedir. Kadının görsel bir nesne haline dönüştürülmesi, gözlenenin kadın olması güzelliğin kadın bedeni üzerinden açıklanmasıyla tanımlanabilir.

“...Öncelikle güzel olması tabii daha önemli. Sonuçta ilk önce ben onun dış güzelliğini göreceğim ki sonra ben onun iyi niyetini huyuna bakacağım.”(E2)

“İlk koşul olarak dış görünüş önemlidir. Daha sonra ahlak önemlidir. Toplum içinde hareketleri konuşması davranışları bunlar da önemlidir. Saygı da önemli kesinlikle saygılı olmalıdır.”(E3)

“İlk önce doğruluk, yani dürüst olacak. Bana hiçbir zaman yalan söylemeyecek. Beni aldatmayacak. İyi niyetli olacak. Yardımsever olacak. Dış görünüş çok aramam ama içi çok iyiyse, kalbi güzelse dışı güzel olmasa da olur.”(E6)

Kadınlar için seçecekleri eş adayı, yaşamlarında inandıkları, peşinden gittiğinde ya da kendilerini iyi hissettiren şeylere inanıp, ortak paydada bulunduğu sürece ve aynı zamanda birbirlerinden öğrenecek bir şeyleri kalmadığında bile birçok konuda birbirlerine yeni şeyler katabilmeleri birbirlerinden bir şeyler öğrenmeleri kadınlar için dikkate değer kriterler arasındadır.

“Güvenilir biri olmalı öyle güzellik falan değil gerçekten güvenilir biri olmalı benim için önceliğim bu. Yakışıklı olmalı ve bir işi de olmalı. İşin niteliğinin o kadar önemli olduğunu düşünmüyorum şahsen ama bir işte de çalışsın boş durmasın. Başka aradığım özellik kendini geliştirebilecek biri olmasını isterdim her denilen doğru veya yanlış kabul eden biri değil karşılık verebilecek olsun isterim. Onunda bir fikirleri olsun her konuda isterim.”(K2)

“Bir problem çıktığında bir sorun olduğunda daha çok sorun çözücü olmalı yani problem yaratan değil sorun çözen birisi olması gerekiyor. Aynı zaman da çalışkan olmalı yani bir işi olsun öyle boş birisi olmasın, ailesine bakabilsin. Kesinlikle tembel biri olmamalı sorumluluk sahibi olması gerekiyor. Bir de sağlam karakterli olmalı şöyle ki olgun olması beni taşıması gerekiyor.”(K5)

“...bir ağırlığı olmalı belli bir seviyede olmalı, bir duruşunun olmasını isterim. Özellikle kendine has dik bir duruşunun olması gerekiyor ve kesinlikle kültürlü olmasını isterim. Yani bana bir şey katabilecek biri olmalı ondan da bir şeyler öğrenmek isterim. Kendini sürekli geliştiren birisi olmalı öyle boş bir insan istemem diyebilirim.” (K6)

Kadınlar nezaket, doğruluk, güvenilirlik, kavrama yeteneği ve gelir durumu gibi özelliklere önem verirken; erkekler ise iyi görünüm, ahlaki değerlere dikkat çekmişlerdir.

5. 5. Çalışma Durumları

Cinsiyete dayalı işbölümü, kadınların ve erkeklerin paylaştıkları işleri tanımlarken aynı zamanda kadın ve erkek arasındaki güç ilişkilerine gönderi yapmakta ve bu güç ilişkilerini yeniden üretmektedir. Bu işbölümü hem toplumda hem ev içinde hangi işi kim yapar gibi bir ayrıma karşılık gelmektedir (Dedeoğlu, 2000: 150). Erkeklerin evlendikten sonra eşlerinin

çalışmasına bakış açılarının nasıl olduğunu incelendiğinde ikili bir ayırımla karı karşıya kalınmıştır. Genel olarak bütün erkek katılımcılar, eğer üniversite mezunuysa bir işte çalışabileceğini fakat bu işin de güvenilir ya da devlet güvencesinde olması durumunda çalışabileceğini belirtirken; lise mezunuysa ya da geliri düşükse çalışmalarına izin vermeyeceklerini belirtmişlerdir. Burada bütün erkek katılımcılar kadınlar arasında üniversite ve lise mezunu gibi ayırım yapıp, lise mezunu ya da daha alt seviyede eğitim almış kadınları ev işlerine ve çocuk bakmaya mahkum bırakmış, üniversite mezunlarını ise koşullu olarak çalışmasına izin verebileceklerini belirtmişlerdir. Eğitim seviyesi ile kadınların çalışma durumu arasında bir ilişki kurdukları yapılan görüşmeler sonucunda gözlemlenmiştir. Kadınlar ise üniversite mezunu olacakları için kendilerini çalışmak zorunda hissettikleri düşüncesi hakimdir. “O kadar okudum, çalışayım da boşa gitmesin.” diye bir algı söz konusu olup, kendilerini çalışmak zorunda hissettikleri gözlemlenmiştir.

“...okumamış biriye 1500 tl’lik bir işe girecekse zaten o fiyata bir işe gireceğine, ne evdeki çocuklar mahrum olsun ne de benim hoşuma gider böyle bir durum. 1500 tl ben veririm ona otursun evinde çocuklarına baksın, yemek yapsın. Okumuş bir insanla baktığımız zaman bunu ona yapmak haksızlık olur. Çünkü emek vermiş o kadar çalışmış okumuş ona çalışma diyemem o da mesela güvenilir bir yerde, bir devlet dairesinde çalışması daha iyi olabilir.” (E2)

“...Asgari ücrete çalışacaksa, çalışmasındansa evde dursa, onun sağlığı açısından da evin huzuru açısından da daha iyi olur. Çünkü çalışacak, yorulacak, bir de evde bayanların rolü daha fazla olduğu için bir de o olacak, evde huzursuzluk olur. Ama mesleği varsa yapmak istiyorsa, iyi de bir geliri olacaksa yapabilir.” (E3)

“Çalışabilir. Önce bir çalıştığı yere bakarım. Ben biraz kiskancım yani uygun bir yerde olduğu sürece böyle bir yerde çalışmasına izin verebilirdim. O zaman karışmam ama istemediğim bir yer olursa da çalıştırmam.” (E6)

“Bunca sene boşuna okumadım o yüzden çalışmayı düşünüyorum. Çok katı bir şekilde çalışmamı istemezse karşı çıkardım... Evlilik kararı alırken bu konuyu konuşursak ve bana çalışma derse orada karşı çıkarım. Çünkü çalışmayı düşünüyorum ama ileriki zamanlarda işler değişebilir.” (K1)

“Evlendikten sonra çalışmayı düşünürüm ve çalışmamı istemeyen biriyle evelenmem çünkü bir kişi için bu kadar eğitim almışım kendimi geliştirmişim bunları ben boşa atmam ki kötü bir şey olduğunu da düşünmüyorum...” (K2)

Kadın katılımcıların çalışma konusunda eşlerini dikkate almayıp çalışmak istediklerini belirtirken “eşlerinin zengin olması” durumunda çalışmak yerine keyfi, hobi tarzı işlerde çalışmanın daha uygun olacağını belirtmişlerdir. Bu düşüncelerden yola çıkarak yine kadınlarında eşlerinin maddi durumu ile çalışma hayatı arasında bir bağ kurduklarını görmekteyiz.

“Bütün evlilik hayatım boyunca emekli olana kadar çalışmayı düşünüyorum. Eşimi şöyle dikkate alırım. Mesela benim sağlığımla düşünüyorsa ya da çok yoruluyorsun çalışma gibi beni düşünerek diyorsa, sağlığımla ilgiliyse evet eşimi dinlerim, çalışmam. Ama eşim de zengin biri olursa tabi ki çalışmamayı da tercih edebilirim.” (K3)

“Bunca sene boşuna okumadım o yüzden çalışmayı düşünüyorum. Çok katı bir şekilde çalışmamı istemezse karşı çıkardım. Evlilik kararı alırken bu konuyu konuşursak ve bana çalışma derse orada karşı çıkarım o kadar emek verdim tabi ki çalışacağım. Ama eğer kocam çok zenginse, çok parası varsa ben de o zaman neden çalışıp kendimi yorayım. 1500 2000 tl ye çalışıp yorulacağıma evde otururum gider alışveriş yaparım yani istediğimi yapabilirim. Bu durumda çalışmama gerek olmaz. Oturur kocamın parasını yerim. Ama dediğim gibi çok zengin olursa yoksa tabi ki çalışacağım.” (K5)

Geleneksel değerlere göre genellikle erkeğin çalışması zorunluluk olarak görülürken; kadının çalışması gereklilik olarak görülmemekte ancak eğitim seviyesinin artması ve günümüz koşullarında asgari ücretle geçinmenin zorluğu göz önüne alınırsa bu yargının zamanla değiştiği gözlenebilir. Temel ihtiyaçlarını gidermek için maddi gelir konusunda yeterli geliri elde edemeyen ailede kadının da maddi destekte bulunması için çalışma hayatına katılması yaygınlık kazanmıştır. Ancak Dedeoğlu'na göre (2015: 93) çocuk, yaşlı, hasta bakımı ve ev içi işlerin büyük çoğunluğunun kadınlar tarafından ücretsiz emekleri üzerinden sağlanıyor olması kadınların ev dışında tam zamanlı işlerde düzenli olarak çalışmalarının önünde bir engel teşkil etmektedir. Kadınlardan beklenen bu işler *cinsiyetlenmiş toplumsal işbölümü* olarak da tanımlanmakta ve kadının doğası gereği duygusal olduğu inancı onu eve, özel alana hapsetmiştir (Sancar, 2013: 202). Aynı zamanda Türkiye'nin refah rejimi toplumsal cinsiyet yapısı ağırlıklı olarak ataerkil bir karakter çizdiği için kadınların başat rolü annelik ve eş olarak görülmektedir (Dedeoğlu, 2012:225).

Ataerkil sistemde, Hartmann'a göre (2006) erkekler, kadınların üretkenliğini hem ev içinde hem de ücretli çalışma yaşamında denetim altında tutar. Bu sistemin getirdiği ilişkiler kadınların evde ve çalışma yaşamında ikincil konumuna sebep olmaktadır. Ataerkil sistem, toplum içinde gelişen sosyal ilişkilerde erkeğe üstünlük tanır ve erkeği daha güçlü kılar.

5. 6. Toplumsal Cinsiyet Roller

Toplumsal cinsiyet kavramı sosyal bilimlere Ann Oakley tarafından sokulmuş olup, ona göre, “cinsiyet” (sex) biyolojik erkek-kadın ayrımını anlatırken, “toplumsal cinsiyet” (gender) erkeklik ile kadınlık arasındaki buna paralel ve toplumsal bakımdan eşitsiz bölünmeye gönderme yapmaktadır. Dolayısıyla “toplumsal cinsiyet”, kadınlar ile erkekler arasındaki farklılıkların toplumsal düzlemde kurulmuş yönlerine dikkat çekmektedir (Aktaran Marshall, 1999: 98). Scott'a (2007, s. 11) göre ise toplumsal cinsiyet, erkeklerin ve kadınların öznel kimliklerinin sadece toplumsal kökenlerini belirgin kılmanın bir yoludur. Bu tanımlamada “toplumsal cinsiyet”, cinsiyeti olan bir bedene zorla kabul ettirilmiş bir toplumsal kategoridir. Katılımcılara, evlilikte kadın ve erkeğe yüklenen cinsiyet rolleri hakkındaki düşünceleri sorulmuş, kadın ve erkek katılımcılardan farklı cevaplar alınmıştır. Erkek katılımcılar kadının çalışma yaşamına katılması durumunda çoğu şeyi beraber yapabileceklerini fakat kadının herhangi bir işte çalışmayıp ev kadını olduğu durumlarda ise kadının ev ile ilgili rolleri üstlenmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

“Yaratılış gereği olarak erkek biraz daha kuvvetli yaratılmıştır. Eve ekmek getirecek ilk kişi bence erkek olmalıdır. Eğer kadın çalışmıyorsa, erkek tabii ki dışarıda çalışacak kadın da evdeki işleri yapacak. Ama kadın da çalışıyorsa, bu durumda sonuçta ikimiz de aynı şekilde yoruluyoruz aynı saatte geliyoruz diyelim o durumda tabii ki birbirimizle yardımlaşarak hani belli rolleri bölüşerek yapabiliriz.”
(E2)

“Yaratılıştan dolayı erkek biraz daha güçlü olduğu için, erkek çalışıp evine ekmek getirmesi gerekir. Yine erkekler fitrat olarak ev işlerinde çok yetenekli değillerdir, o yüzden o rolü bayan üstlenir. Erkek biraz daha dışarıda çalışıp para kazanan bayansa evi çekip çeviren olmalı ama kadında çalışıyorsa bu işler tabii ki yardımlaşarak yapılabilir. Mesela kadın yemeği yapmalı erkek evi toplayabilir tabii yine kadına daha fazla rol düşmekte ama kadın bunun zaten farkında olmalıdır. Kadın erketen daha çok ev içinde ki rolleri üstlenir.” (E3)

“Aslında kadın erkek eşitliğine inanan bir insanım ama toplumumuz ve kültürümüzle gelen bazı şeyler var. Erkek evin reisidir, erkek evin direğidir gibi. Ben de evlendiğim zaman bir tık üstte olmak isterim, bu da kültürümüzün bir dayatması olabilir. Baba bence bir tık daha üstte olmalı ama bu annenin rolünü sıfıra indirmek yok saymak gibi anlaşılmasın, ikisi de eşit ama baba mesela bir tık daha üstte olabilir. Kadında iş hayatına girmeli, bazı yetenekleri varsa bu alanda kendini geliştirip bir işte çalışabilmeli ama eğer bir işi yoksa o zaman mecbur evdeki işleri o yapacak.”
(E4)

“Erkek para getiren kişi olarak kendini gördüğü için her şeyi kadına yükliyor. Ama evlilik bir olmak paylaşmak demek o yüzden her konuda her şey beraber yapılmalı. Kadında çalışabilir mesela kadın temizlik yapıyorsa, erkek de bulaşık yıkayabilir. Sonuçta hayat müşterek diyorsak her sorumluluğu her işi beraber yapmamız gerekiyor.” (K2)

“Bence günümüzde böyle keskin rol ayrımı kalmadı. Çünkü günümüzde kadınlarda biraz daha iş hayatına yöneldikleri için bu roller yavaş yavaş değişiyor. Ben bulaşık yıkayabiliyorsam oda yıkayabilir. Kadına yüklenen tek rol çocuk doğurmak olmalıdır. Güç gerektiren işler dışında kadın, erkeğin yapabileceği her şeyi yapar diye düşünüyorum ki bizim kadınlarımız erkeklere göre daha hırslı, daha azimli oluyor. Bence günümüzde bu roller kadın çalışma hayatına girdikçe değiştiğini düşünüyorum.” (K4)

“Biz yetişirken böyle yetişmediğimiz için ailemizde nasıl görüyorsak öyle oluyor. Hani biz ne kadar cinsiyet rolleri yıkılsın, eşitlik olsun desek bile aslında nasıl görüyorsak hep öyle yapıyoruz. Yani tabi ki bana yardım etsin isterim, bazı şeyleri de beraber yapalım isterim. Bunu sıkıntı olacak bir şey olarak görmüyorum. Yapsa, yardım etse tabi ki iyi olur ama yani yapmasa da olur idare edebilirim.” (K4)

Görüldüğü gibi katılımcılar, aile içinde kadın ve erkeğin rollerini ayırmışlardır. Burada evi geçindirme görevi erkeğe verilmiştir. Ayrıca katılımcılardan bazıları da evlilikte, erkeğin güç sahibi olması gerektiğini ve kadından bir adım önde olması gerektiğini belirtmişlerdir. Saktanber'e göre (1995: 220-229) “ev kadınları ya da çalışan kadınlar da, aynı zamanda mükemmel bir ev kadını ve anne oldukları sürece “başarılı” addedilen iş kadınlarıdır. Çalışsın veya çalışmasın onaylanan ve hedeflenen kadın, kadınlık vasıflarından uzaklaşmamış, yani şefkatli, yumuşak, anlayışlı, iyi eş, fedakâr anne olan ve bunlara ek olarak

modern hayatın getirdiklerine uyum sağlayabilen kadındır. Özellikle erkek katılımcıların verdikleri cevaplar doğrultusunda kadınların geleneksel rollerini sürdürmeleri gerektiği, ailenin reisliği ifadesinin hüküm sürdüğü gözlemlenmektedir.

Ataerkil ideoloji, daha şekillenmeye başladığı andan itibaren erkeği rasyonellik (akıl/zihin), uygarlık ve kültür ile buna karşın kadını irrasyonellik, doğa ve duygusallık ile özdeşleştirmiştir (Berktay, 2010: 152). Ataerkil toplumda, biyolojik yapıdan kaynaklı farklılıklara dayanılarak erkeklerin kadınlar üzerinde iktidar kurması meşrulaştırılmıştır.

Toplumdaki cinsiyet rollerinin farklılaşmasının kaynağında ataerkil toplum anlayışı yer almaktadır. Kadınların emeği hala özel alanla sınırlı kalıyor, ev işleri toplumsal cinsiyet rolleri açısından ücretsiz emek karşılığında yapılıyor, istihdama katılan kadınların sosyal hakları engelleniyor ve kadınlar ucuz işgücü gücü olarak kullanılıyorsa bunun temel nedeni erkek egemen ideolojidir. Kadının çalıştığı durumlarda bile erkek kadın emeğinin üstünde görülmekte ve kadının ev içi rollerini sürdürmesi beklenilmektedir. Bu erkek egemen toplumun kadına dayattığı bir sistemdir ve tamamen ataerkil toplum düzeninin algısından kaynaklanmaktadır. Çelebi'ye göre (1990: 22) kadının geleneksel olarak belirlenmiş iki rolü vardır: Anne ve eş rolleri. Bu roller çerçevesinde kadının günlük mesaisini ev işlerine hasretmesi; ev işlerinin kadın tarafından yürütülmesi; kadının görevinin kocasının toplum içindeki rollerini en iyi biçimde oynayabilmesine yardımcı olmak olduğu, kadın için zaten mutlu ve tatmin edici bir hayatın ancak evlenmek ile mümkün olacağı, kadının aile grubu dışında çalışma hayatı içinde ilişkilerinde kocalarıyla güç yarışına girmemelerinin en iyisi olduğu, kadın -çeşitli nedenlerle- çalışma hayatına girmiş bile olsa kadının olumsuz etkiler bırakacağı, çalışma hayatının kadının annelik rolünü tatminkâr bir biçimde yürütmesine imkan vermeyeceği, kadının asıl rolleri aileyle ilintili olduğundan çalışma hayatında kendisine biçilen düşük statüye razı olması, iş yerinde erkeklerden bir adım geride durmayı bilmesi ve karşılaşabileceği uygulamalara karşı çıkmaması gerektiği ileri sürülür.

Katılımcıların çoğu, kadın ve erkeğin aile içi rollerinin farklı olduğunu ifade etmişlerdir. Genellikle kadının rolleri hane içi sorumluluklarla belirlerken, erkeğin para kazanıp, aileyi koruyup kollaması gereken güçlü kişi olarak tanımlamışlardır.

5. 7. Evlilik Öncesi Cinsel Birliktelik

Katılımcılara evlilik öncesinde cinsel ilişki yaşamış biriyle evlenip evlenmeyecekleri sorulduğunda erkek katılımcıların bu konuya katı yaklaştıkları, bu konuları bir kadınla konuşma konusunda çekingen davrandıkları ve rahat cevap veremedikleri gözlemlenmiştir.

Dinin, toplumun ve ailenin etkisiyle konuya karşı olumsuz bir tutum sergilemişlerdir. Aynı zaman da erkek katılımcılar cinsel birlikteliği namusla ilişkilendirmiş ve özellikle kadınlar açısından namus kavramının önemli olduğunu altını çizmişlerdir. Kadın katılımcılar ise evlilik öncesinde cinsel birliktelik istemediklerini, olmasa daha iyi olacağını fakat gerçekten sevdiği zaman bunun kabul edilebileceğini belirtmişlerdir.

Türkiye'deki yaygın bakış açısına göre cinsiyet rejimi doğuştan gelen yani ilahi yaratılış gereği olarak da ifade edilebilen birtakım farklara dayandırılmaktadır. Bu anlayış, kimi zaman İslami kimi zaman laik kaynaklardan beslenebildiğinden yaygın olarak kabul görmektedir (Sancar,2016:305). Ataerkil sistemde kadın, erkeğin korumasına muhtaç olan, cinselliği ve bedeni konusunda söz sahibi olmayan, edilgen bir varlık olarak inşa edilir.

“Bu konuya kesinlikle hayır diyorum zaten tartışmaya kapalı bir konu bence çünkü zaten dinimizde de aykırı bir durum böyle bir şey. Dinimiz gereği de nikah dışı cinsel ilişkiyi onaylamıyorum. Açıkçası ben öyle birini kesinlikle hiç istemem değişik hissederim çünkü insanoğlu bu konuda biraz değişiktir... Bu örf adet meselesi yani tamamen ahlak sorunu diye düşünüyorum. Ama öyle bir şey olmaz yani ben bu işe karşıym kesinlikle kabul etmiyorum.” (E2)

“Hayır evlenmem. Çünkü her insan ilk olmak ister. Bu toplumumuzda da çok uç nokta olduğu için kesinlikle karşı çıkardım. Fakat bu kız ve erkek için aynı değildir. Erkeğin kaybedecek bir şeyi yok ama bayan bir değişime uğruyor ve bu değişim toplum tarafından normal karşılanmadığı için olmaması gerekiyor. Tabi erkekte de olmasa iyi olur ama sonuçta erkeğin kaybedeceği bir şey yok diye düşünüyorum.” (E3)

Parla'ya (2001, 84) göre namus ve bekaret kavramlarının cinsellikten öte bir anlam taşımaktadır, kadının hayatını nasıl yaşaması gerektiğine dair “uygun” davranış örüntüleri arasında yer alan kavramlar arasındadır.

“Kesinlikle ama kesinlikle olmaz yani. Bir insan ne için yaşar? Şerefi, namusu, terbiyesi için yaşar. Evlilikten önce bu tip ilişkiye giren bir insanda ben terbiye namus açısından bir şey görmüyorum. Benim için o insan ha yaşamış ha yaşamamış çokta önemli değil. Bu yüzden kesinlikle öyle birini istemezdim.” (E4)

Kadınların evlilik öncesi cinsel beraberlik yaşaması çoğu zaman kabul edilemez bir konu olarak ele alınmaktadır. Çünkü bir kadının bekaretini koruması, kendisinin ve ailesinin

‘namusunu koruması’ ile eş değerdir. Evlilik öncesi bekarate verilen önem, çoğu Müslüman toplumlarda, hatta yoğun bir modernizasyon sürecinden geçmiş olanlar dahi, erkek egemen namus anlayışının temelini oluşturmaktadır (İlkkaracan, 2015: 26).

“Sormanız bile hata. Böyle bir şey asla asla olmaz. Kesinlikle kabul etmiyorum. Benim eşim olacaksa her şeyi ilk benle yaşamalı. Kesinlikle öyle biriyle olmazdı. Asla!” (E6)

“Tabi ki istemem ama çok sevmişsem ve bu geçmişte kalan bir hatasıysa ve bu hatadan pişmansa onu yargılamam, o zaman kabul ederim. Aslında toplumumuzda olmaması gerekiyor yani hoş karşılanmıyor böyle şeyler ama daha çok kadına yükleniyor. Bence her iki taraf için de eşit olmalıdır.” (K1)

“Aslında böyle bir şeyi istemem yapmasa daha iyi olur ama çok seviyorsam belki kabul edebilirim. Bu konu için kesin bir şey konuşamayacağım ama böyle bir şey olmamasını tercih ederdim.” (K2)

“Bunu onaylamıyorum. Evlendikten sonra olması gerektiğini düşünüyorum çünkü doğru olan sağlıklı olan bu diye düşünüyorum. Evleneceğim kişinin de daha önceden böyle bir şey yaşamamasını istemezdim.” (K6)

Toplum olarak cinselliği yasak, günah, tabu olarak görme eğilimi devam etmektedir ve cinsellik üzerinde dini inanışların etkisi diğer faktörlere nazaran daha fazladır. Özellikle Müslüman toplumlarda cinsellik günah, ayıp, yasak kavramlarıyla bağdaştırıldığı için evlilik öncesi cinsel birlikteliği kabullenmek bir yana bunların toplum ve aile içerisinde konuşulması bile hoş karşılanmamaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Çalışma ile üniversite öğrencilerinin evlilik ve aile kurumuna yönelik düşünceleri, algıları ve tutumları anlaşılmalı ve açıklanmaya çalışılmıştır. Toplumda görülen değişim ve dönüşüme rağmen aile ve evlilik kurumu gençler için önemini korumaya devam etmektedir. Elde edilen verilerden yola çıkarak evlilik hakkındaki düşüncelerin cinsiyet bazında fazla bir değişiklik göstermediği gözlemlenmiştir. Üniversite öğrencilerinin evliliğe ilişkin düşüncelerinde gözlemlenen farklılıklar şu şekilde sıralanabilir: evliliğin erkek katılımcılar için daha çok düzen ve sorumluluk kavramlarını çağrıştırırken; kadın katılımcılarda ise hayatı paylaşmak, bir olmak, sevgi ve her anlamda birbirine destek olmak fikri ön plana çıkmıştır. Gençler evliliğin önemli olduğunu düşünmekle birlikte toplum baskısı yüzünden evliliğe büyük bir

değer attettikleri görülmüştür ve evliliği bir imza ile sınırlandırmak yerine belirli anlam, değerleri taşıması bakımından evliliğe olumlu yaklaşmışlardır.

Görülmektedir ki, dünden bugüne Türkiye aile yapısında her ne kadar değişim ve dönüşüme neden olan pek çok unsur söz konusu olsa da geçmişten günümüze devam edengeleneksel değerlerin korunduğunu söyleyebiliriz. Bu çalışmadan elde edilen veriler ışığında üniversite öğrencilerinin evlilik ve aile yaşamına olumlu baktıkları, aile yaşamı ve aile ilişkileri açısından gelenekselci bir bakış açısına sahip oldukları, bu durumun kız ve erkek öğrenciler açısından büyük farklılıklar göstermediği ortaya konulmuştur.

Çalışmayla ilgili öneriler şöyle sıralayabilir:

- Bu araştırma Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde eğitim görmekte olan üniversite öğrencileriyle yapılmıştır. Başka illerde bulunan üniversitelerde okuyan öğrenciler ile yapılabilecek benzer çalışmalardan elde edilen sonuçlar, bu araştırma sonuçları ile karşılaştırılabilir.
- Bu çalışmanın kapsamı sadece üniversite gençliğidir. Daha alt eğitim seviyesindeki ilk, orta, lise gibi farklı eğitim kademelerinden mezun kişilerle yapılacak sonuçlar karşılaştırılıp, eğitim seviyesinin de bu değişimde etkili olup olmadığına bakılabilir.
- 21. yüzyılın beraberinde getirdiği hızlı değişimin toplumun en küçük birimi olan aileyi değiştirirken, bu ana kurumlarda yaşanan değişimin olumsuz yönlerini engellemek ve bu değişime ayak uydurmak için uyumu teşvik edici, ailenin temel yapı taşlarını koruyan bazı programlar düzenlenebilir.
- Boşanma oranlarının gün geçtikçe arttığı günümüz toplumlarında geleceğin yetişkinleri olup toplumu yönlendirecek olan gençler için evliliğe hazırlama kursları açılıp, gençlerin bu konuda bilgilendirilmesi sağlanabilir.

KAYNAKÇA

AKTAŞ Gül (2013), Feminist Söylemler Bağlamında Kadın Kimliği: Erkek Egemen Bir Toplumda Kadın Olmak, *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 30(1), 53-73.

ARAT Necla (2017), *Feminizmin ABC'si*, Say Yayınları, İstanbul.

AYTAÇ Ahmet Murat (2015), *Ailenin Serencamı*, Dipnot Yayınları, Ankara.

BAYHAN Vehbi (2013), Gençlik ve Postmodern Kimlik Örüntüleri Üniversite Gençliğinin Sosyolojik Profili (İnönü üniversitesi uygulaması), *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 134-157.

BECK Ulrich ve BECK-GERNSHEIM Elisabeth (2012), *Aşkın Normal Kaosu*, Çev: Nafer Ermiş, İmge Kitabevi, Ankara.

BERGER John (2009), *Görme Biçimleri*, Çev: Yurdanur Salman, Metis Yayınları, İstanbul.

BERKTAY Fatmagül (2010), *Tarihin Cinsiyeti*, Metis Yayıncılık, İstanbul.

BERNARD Jessie (1972), *The Future of Marriage*. New Haven: CT: Yale University Press.

BILTON Tony, vd.(2008), *Sosyoloji*, Çev: Kemal İnal, Siyasal Kitabevi, Ankara.

BORA Aksu ve ÜSTÜN İlknur (2005) *Sıcak Aile Ortamı: Demokratikleşme Sürecinde Kadın ve Erkekler*, Tesev Yayınları, İstanbul.

CONNELL Raewyn W. (1998), *Toplumsal Cinsiyet ve İktidar, Toplum, Kişi ve Cinsel Politika*, Çev: Cem Soydemir, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

COWARD Rosalind (1995). *Şu Hain Kalplerimiz Kadınlar Erkeklerle Neden Teslim Olurlar?*, Çev: Aksu Bora, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

ÇELEBİ, Nilgün (1990) *Kadınlarımızın Cinsiyet Rolü Tutumları*, Sebat Ofset, Konya.

DEDEOĞLU Saniye (2000), Toplumsal Cinsiyet Rollerini Açısından Türkiye’de Aile ve Kadın Emeği, *Toplum ve Bilim*, Cilt: 86, Güz, s. 139-170.

DEDEOĞLU Saniye (2012), Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet, Toplum ve Refah Devleti, Der. Saniye Dedeoğlu ve Adem Yavuz Elveren, *Türkiye’de Refah Devleti ve Kadın*, İletişim Yayınları, İstanbul.

DEDEOĞLU Saniye (2015), Türkiye’de İş ve Aile Yaşamını Uyumlaştırma Politikaları, Der. Saniye Dedeoğlu ve Adem Yavuz Elveren, *2000’ler Türkiye’sinde Sosyal Politika ve Toplumsal Cinsiyet*, İmge Kitabevi, Ankara.

DELANEY Carol (2017), *Tohum ve Toprak*, İletişim Yayınları, İstanbul.

DEMEZ Gönül (2005), *Kabadaydan Sanal Delikanlıya: Değişen Erkek İmgesi*, Babil Yayıncılık İstanbul.

DEMİR Yasin ve DURMUŞ Emine (2015), Uzun Evlilikler: Bir Yastıkta Kırk Yıl, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt:8, Sayı: 36

DUBEN Alan ve BEHAR Cem (2014), *İstanbul Aileleri: Evlilik, Aile, Doğurganlık 1880-1940*, Çev: Nuray Mert, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul.

DÜNDAR, Özge Zeybekoğlu (2016), Değişen ve Değiş(e)meyen Yönleriyle Aile: Yapısı, Türleri, İşlevleri, *Değişen Toplumda Değişen Aile*, Ed. Nursen Adak, Siyasal Kitabevi, Ankara.

EMİROĞLU Kudret ve AYDIN Suavi (2003) *Antropoloji Sözlüğü*, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.

ERDENTUĞ Aygen (1985), *Çeşitli İnsan Topluluklarında Aile Tipleri*, Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları, Sayı: 1281980, Ankara.

GIDDENS Anthony (2013), *Sosyoloji*, Çev: Cemal Güzel, Kırmızı Yayınları, Ankara.

GITTINS Diana (2011), *Aile Sorgulanıyor*, Çev: Tuna Erdem, Pencere Yayınları, İstanbul.

GÖKÇE, Birsen (1990) *Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme*, Der. Beylül Dikeçligil, Ahmet Çiğdem, T.C. Başbakanlık Aile Araştırmaları Kurumu Bilim Serisi 5/1, , Ankara.

HARTMANN Heidi, (2006), *Marksizm'le Feminizm'in Mutsuz Evliliği*, Çev: Gülşat Aygen, Agora Kitaplığı, İstanbul.

HOOKS Bell (2014), *Feminizm Herkes İçindir*, Çev. Ece Aydın, Berna kurt, Şirin Özgün, Aysel Yıldırım, BGST Yayınları, İstanbul.

KASAPOĞLU Aytül (2012), Sosyolojik Yaklaşımlar Temelinde Aile Kuramları, *Aile Sosyolojisi*, 3. Baskı, Eskişehir, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları, 3-27.

İLKKARACAN Pınar (2015), Giriş: Müslüman Toplumlarda Kadın ve Cinsellik. P. İlkkaracan, Ed. *Müslüman Toplumlarda Kadın ve Cinsellik*, İletişim Yayınları, İstanbul.

MARSHALL Gordon (1999) *Sosyoloji Sözlüğü*, Çev: Osman Akınhay, Derya Kömürcü, Bilim Sanat Yayınları, Ankara.

ÖZEN, Sevinç (1990) *Aile Kurumuna Bazı Sosyolojik Yaklaşımlar*, Derleyen: Beylül Dikeçligil, Ahmet Çiğdem, T.C. Başbakanlık Aile Araştırmaları Kurumu Bilim Serisi 5/1, Ankara

PARLA Ayşe (2001), "The "Honor" of the State: Virginitiy Examinations in Turkey, *Feminist Studies*, Vol. 27, No. 1, 65-88.

SAKTANBER Ayşe (1995) "Türkiye'de Medyada Kadın: Serbest Müsait Kadın veya İyi Bir Eş, Fedakâr Anne", *1980'ler Türkiye'sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar*, Derleyen: Şirin Tekeli, İletişim Yayınları, İstanbul

SANCAR Serpil, (2013), *Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti*, İletişim Yayınları, İstanbul.

SANCAR Serpil (2016), *Erkeklik: İmkansız İktidar: Ailede, Piyasada ve Sokakta Erkekler*, Metis Yayıncılık, İstanbul.

SAYIN Önal (1990), *Aile Sosyolojisi*, Ege Üniversitesi Yayınları, İzmir.

SELEK Pınar (2014), *Sürüne Sürüne Erkek Olmak*, İletişim Yayınları, Ankara.

SEVİM Ayşe (2005), *Feminizm*, İnsan Yayınları, İstanbul.

SCOTT Joan W.(2007), *Toplumsal Cinsiyet: Faydalı Bir Tarihsel Analiz Kategorisi*, Agora Kitaplığı, Çev: Aykut Tunç Kılıç, İstanbul.

WALLANCE, Ruth ve WOLF, Alison (2012) *Çağdaş Sosyoloji Kuramları*, (Çev: Leyla Elburuz, M. Rami Ayas), Punto Yayınları, İzmir.

YAVUZ Şahinde (2014), *İktidar Olma Sürecinde Erkeklerin Erkeklikle İmtihanı*, Milli Folklor, 104, 110-127.

YAVUZ, Şahinde (2015), Ataerkil Egemen Erkeklik Değerlerinin Üretiminde Kadınların Rolü: Trabzon Örneği, *Fe Dergi: Feminist Eleştiri*, no. 7(1), 117-130.

YILDIRIM Ali ve ŞİMŞEK Hasan (2013), *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayıncılık, Ankara.

YILDIRIM İbrahim (2007), Üniversite Öğrencilerinin Eş Seçme Kriterleri, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi* 3 (27), 15-30.

WALBY Sylvia (2016), *Patriarka Kuramı*, Çev: Hülya Osmanağaoğlu, Dipnot Yayınları, Ankara.